

Ár 2014, föstudaginn 7. febrúar, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Unnur Erla Jónsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 100/2013**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 13. nóvember 2013, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 12. nóvember 2013. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 15. nóvember 2013, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 12. desember 2013. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 13. desember 2013, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 20. desember 2013.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 7. febrúar 2014.

II.

Málsatvik.

Þann 11. febrúar 2008 var skuldabréf nr. X, að fjárhæð að jafnvirði kr. 8.400.000 í JPY 100%, gefið út af A til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Sóknaraðili og B tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á skuldabréfinu.

Þann 29. október 2008, 19. janúar 2009, 8. júní 2009 og 22. febrúar 2010 voru gerðar skilmálabreytingar á framangreindu skuldabréfi, sem sóknaraðili skrifaði m.a. undir.

Þann 10. september 2013 leitaði sóknaraðili til umboðsmanns skuldara til að láta kanna gildi framangreindrar ábyrgðar. Varnaraðili kynnti umboðsmanni skuldara þann 14. október 2013 þá afstöðu sína að ábyrgðin væri gild. Þann 18. október 2013 sendi umboðsmaður skuldara sóknaraðila bréf þar sem þessi afstaða varnaraðila var kynnt.

Þann 31. október 2013 undirritaði útgefandi framangreinds skuldabréfs eftirfarandi yfirlýsingu: „Ég undirritaður A, var árið 2008 þegar að lán X í FF var

tekið, umvafinn skuldum og í mjög miklum vanskilum. Þá átti ég engar bankainnistæður né neitt annað fé nokkurs staðar [sic].“

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 12. nóvember 2013.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að hann verði leystur undan ábyrgð á skuldabréfi A nr. X.

Sóknaraðili byggir á því að varnaraðili hafi ekki farið eftir samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, sbr. 3. gr. samkomulagsins. Vísar sóknaraðili til þess að ekkert greiðslumat hafi verið gert við útgáfu skuldabréfsins. Þá hafi engar upplýsingar verið gefnar um greiðsluhæfi lántaka eða sóknaraðila bent á það skriflega eða munnlega að hann ætti rétt á því, eins og framangreint samkomulag taki á.

Sóknaraðili bendir á að seint finnist það sem aldrei hafi verið til gert en varnaraðila ætti að vera fullkunnugt um að greiðslumat hafi ekki verið gert. Ætla megi að lánakerfi fjármálastofnana sé það gott að lítið mál ætti að vera að prenta út í það minnsta óundirritað vinnuskjal vegna greiðslumats væri það til.

Sóknaraðili byggir á því að greiðslumat sé forsenda þess að fjármálastofnanir geti stundað hefðbundna og góða viðskiptahætti er snúi að einstaklingsviðskiptum. Lánveitingin sem slík sé það há að ætla mætti að bara starfs- og lánareglur sparisjóðsins myndu kalla eftir því að greiðslumat færi fram.

Sóknaraðili bendir á að fyrirbyggjandi greiðslumat á þeim tíma sem lánið hafi verið veitt sé forsenda þess að meta megi hvort lántaki hafi yfir höfuð haft greiðslugetu til að standa við skuldbindingar sínar. Sparisjóðurinn nefni í tvígang í athugasemdum sínum að sóknaraðila hafi átt að vera greiðslugeta lántaka fullkunnug vegna skyldleika þeirra. Það sé nú frekar ósanngjarnt og ekki góðir viðskiptahættir hjá sparisjóðnum að velja yfir á ábyrgðarmann slælegum vinnubrögðum sínum, að hann eigi að geta sett upp allar forsendur varðandi framfærslu og kostnað í hverjum lið fyrir sig til að meta greiðsluhæfi lántaka, þótt hann sé sonur sóknaraðila. Það sé líka ekki sjálfgefið, frekar undantekning en regla, að foreldrar viti nákvæmlega eigna- og skuldastöðu og tekjuflæði fullorðinna barna sinna.

Sóknaraðili vísar til þess að hann sem starfandi bóndi og núverandi eftirlaunabegi, hafi ekki vitað á hverju tekið væri í samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga. Telur sóknaraðili að það ætti að vera eingöngu og alfarið á ábyrgð lánveitanda, sem fagaðila, að veita einstaklingum ráðgjöf í viðskiptum sínum.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfum sóknaraðila verði hafnað.

Varnaraðili byggir á því að hann hafi með engu móti vanefnt þær skyldur sem á honum hvíli svo réttlætt geti að sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsing sóknaraðila verði felld úr gildi. Jafnframt sé því alfarið hafnað að beiting 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga eigi við í málinu.

Varnaraðili vísar til þess að samkvæmt 1. mgr. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga beri fjármálafyrirtæki að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að það verði ekki

gert. Ekki verði séð af fyrirbyggjandi gögnum málsins að sóknaraðili hafi formlega óskað eftir því að greiðslumat yrði ekki framkvæmt hjá aðalskuldara. Ætla megi að honum hafi verið fullkunnugt um fjárhagsstöðu hans, enda sé aðalskuldari sonur sóknaraðila. Hafi því ekki verið talin nein þörf á því að greiðslumat yrði framkvæmt.

Varnaraðili bendir á að sá formlegi annmarki að sóknaraðili hafi ekki óskað eftir því skriflega að greiðslumat yrði ekki framkvæmt, leiði ekki sjálfkrafa til þess að löggerningurinn verði talinn ógildanlegur á grundvelli ákvæðis 36. gr. laga nr. 7/1936. Með vísan til dómafordæma Hæstaréttar t.a.m. í málum nr. 163/2005, 16/2007, 116/2010 og 343/2012, sé ljóst að nauðsynlegt sé að fram fari heildstætt mat á atvikum máls við mat á því hvort það yrði talið ósanngjarnt í skilningi 36. gr. laga nr. 7/1936 fyrir sjóðinn að bera fyrir sig þá sjálfskuldarábyrgð sem sóknaraðili hafi samþykkt. Af ofangreindum dómum sjáist að það ráðist af heildstæðu mati á atvikum máls hverju sinni hvort beita eigi ógildingarreglu 36. gr. laga nr. 7/1936. Vanræksla fjármálastofnunar á að kynna ábyrgðarmanni greiðslumat á skuldara dugi ekki ein og sér til að beita 36. gr. laga nr. 7/1936, heldur þurfi meira að koma til. Af dómunum megi ráða að fjármálastofnun þurfi að hafa verið grandvís um slæma fjárhagsstöðu skuldarans og látið hjá líða að tilkynna ábyrgðarmanni það.

Varnaraðili byggir á því að sóknaraðili hafi með fúsum og frjálsum vilja gengist í sjálfskuldarábyrgð á umræddu skuldabréfi og hafni með öllu þeim sjónarmiðum sóknaraðila að efni standi til þess að felld verði úr gildi sjálfskuldarábyrgð hans. Varnaraðili byggir á meginreglu samningaréttar um að samninga skuli halda, pacta sunt servanda, og að sóknaraðili sé þar með bundinn af þeim samningi sem hann hafi gert við varnaraðila að þessu leyti.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili hafi gengist undir ábyrgðina með samkomulagi við varnaraðila, en með því samkomulagi hafi sóknaraðili skuldbundið sig til þess að tryggja réttar efndir á kröfu varnaraðila á hendur skuldara. Ábyrgðaryfirlýsingin sé í reynd loforð ábyrgðarmanns og gildi reglur samningaréttarins því um stofnun þess og skuldbindingargildi, en samkvæmt grundvallarreglum samningaréttarins beri loforðsgjöfum að standa við loforð sín og skuldbindingar.

Vísar varnaraðili til þess að í ákvæði 36. gr. laga nr. 7/1936 sé heimild til að víkja samningi, s.s. yfirlýsingu um sjálfskuldarábyrgð, til hliðar í heild eða að hluta eða breyta ef það yrði talið ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju að bera hann fyrir sig. Við mat á því hvort samningur sé ósanngjarn eða andstæður góðri viðskiptavenju beri að líta til efnis samnings, stöðu samningsaðila, atvika við samningsgerð og atvika sem síðar komu til, sbr. 2. mgr. 36. gr. laganna. Sé dómstólum falið vald til að leggja mat á framangreind atriði.

Varnaraðili telur óhætt að fullyrða að dómstólar hafi einkum í seinni tíð beitt 36. gr. laga nr. 7/1936 með varfærunum hætti og raunar aðeins í algjörum undantekningartilfellum en það sé í fullu samræmi við yfirlýstan tilgang löggjafans með þessu ákvæði laganna.

Varnaraðili vísar til þess að efni sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsingarinnar í þessu máli sé hefðbundin í alla staði og skilmálar hennar eðlilegir. Telji varnaraðili að hún verði því ekki felld úr gildi m.v.t. þess að efni hennar sé á einhvern hátt ósanngjarnt í garð sóknaraðila. Þrátt fyrir að talsverður munur sé á stöðu almenns neytanda og fjármálafyrirtækis við samningsgerð geti sá munur einn og sér ekki talist næg ástæða til að ógilda megi samninga þessara aðila, heldur þurfi aðstöðumunurinn að vera slíkur að í reynd séu neytandanum settir afarkostir, sbr. t.d. dóma Hæstaréttar í málum nr. 255/1993 og 3/2003. Af hálfu varnaraðila sé því alfarið hafnað að svo mikill

aðstöðumunur hafi verið á stöðu aðila við útgáfu ábyrgðaryfirlýsingarinnar að réttlætt geti að henni verði vikið til hliðar m.v.t. 36. gr. laga nr. 7/1936.

Varnaraðili byggir á því að þegar sóknaraðili hafi undirritað ábyrgðaryfirlýsinguna hafi engin lög verið í gildi um ábyrgðarmenn eða réttindi þeirra, en núgildandi lög nr. 32/2009 um ábyrgðarmenn hafi tekið gildi 4. apríl 2009. Engin heildstæð löggjöf hafi því verið í gildi þegar sóknaraðili hafi gengist í ábyrgð fyrir láni því sem til umfjöllunar sé í máli þessu.

Varnaraðili bendir á að af framangreindu leiði að meta verði hvort og þá hver réttaráhrif tilvitnað samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá árinu 2001 geti haft og jafnframt hvort ástæða sé að lögum til að vikið verði frá framangreindri meginreglu samningaréttarins um skuldbindingargildi samninga.

Vísar varnaraðili til þess að samkomulagið sé ólögfest og hafi ekkert sjálfstætt gildi sem réttarheimild. Í samkomulaginu sé hvergi vikið að skuldbindingargildi þess né að beitingu vanefndaúrræða við brotum á því. Aðeins sé um að ræða samkomulag ákveðinna aðila þess efnis að þeir ætli sér að hlíta tilteknum reglum. Ábyrgðaryfirlýsingar verði því ekki felldar úr gildi á grundvelli samkomulagsins, enda hafi það engar ógildingarheimildir að geyma.

Varnaraðili byggir á því að ekki sé unnt að víkja frá fyrrgreindri meginreglu samningaréttarins um skuldbindingargildi samninga með vísan til umrædds ólögfests samkomulags. Til að mynda megi vísa til dóms Hæstaréttar í máli nr. 131/1999, þar sem komi fram að einungis sé heimilt að víkja frá óskráðri meginreglu sem þessari ef það komi skýrt fram í settum lögum frá Alþingi.

Varnaraðili vísar til þess að í því máli sem hér sé til úrlausnar bendi allt til þess að sóknaraðila hafi verið fullkunnugt um fjárhagsaðstæður lántaka á grundvelli fjölskyldutengsla. Jafnframt virðist sóknaraðili ekki hafa gert kröfu til þess að sérstakt mat yrði framkvæmt á fjárhagsstöðu skuldara. Auk þess megi benda á að sóknaraðili hafi ekki lagt fram neinar haldbærar upplýsingar um að fjárhagsstaða skuldara hafi verið verri en hann hafi mátt vænta eða haldið því fram að niðurstaða greiðslumats hafi ráðið nokkru um ákvörðun hans um að gangast í sjálfskuldarábyrgðina og breyti þar yfirlýsing skuldara, dags. 31. október 2013, engu um.

Varnaraðili telur að nefndin verði að meta á grundvelli alls þess sem fram hafi komið í málinu hvort ástæða sé til að víkja frá meginreglu samninga- og kröfuréttarins um skuldbindingargildi samninga og efndir loforða. Grundvallarreglan sé sú að aðilar samningssambands verði gerðir ábyrgir fyrir gjörðum sínum, þeim beri skylda að virða og efna þá samninga sem þeir stofni til, svo fremi sem ekki séu til staðar lagaskilyrði til að þeim verði vikið til hliðar.

Varnaraðili bendir á að svo fallast megi á kröfu sóknaraðila um að ábyrgðaryfirlýsingunni verði vikið til hliðar verði nefndin að taka til sjálfstæðs mats hvort skilyrðum 36. gr. laga nr. 7/1936 sé fullnægt. Með vísan til þess sem að framan sé rakið mótmælir varnaraðili því alfarið að skilyrðum greinarinnar sé fullnægt með því einu að ekki hafi verið framkvæmt greiðslumat á lántaka í samræmi við samkomulagið frá árinu 2001. Þegar litið sé til allra atvika málsins þá sé útilokað að það eitt að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt geti talist svo alvarlegur annmarki að valdið geti brottfalli sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila.

Með vísan til alls ofangreinds telur varnaraðili að ekkert bendi til annars en að ábyrgðaryfirlýsing sóknaraðila vegna lánsins sé í fullu gildi og sé athugasemdalaus. Með hliðsjón af öllu ofansögðu er ljóst að aðstæður og atvik þessa máls eru ekki með þeim hætti að beiting 36. gr. laga nr. 7/1936 eigi rétt á sér. Því beri að hafna beri kröfum sóknaraðila.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á skuldabréfi nr. X, útgefnu af A til FF.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga er undirritað af Sambandi íslenskra sparisjóða f.h. sparisjóða. FF var einn þessara sparisjóða. FF bar að fullnægja þeim skyldum sem á honum hvíldu samkvæmt samkomulaginu, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 169/2012.

Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000. Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggja fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Bendi niðurstaða greiðslumats til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði veitt engu að síður, skal hann staðfesta það skriflega.

Ekki liggja fyrir nein gögn um það að varnaraðili hafi metið greiðslugetu A, útgefanda skuldabréfs nr. X. Samkvæmt 3. mgr. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga var varnaraðili skylt að meta greiðslugetu A. Verður varnaraðili að bera hallann af því að greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A eftir að hafa kynnt sér matið.

Ekki verður fallist á að fjölskyldutengsl sóknaraðila og A, útgefanda skuldabréfsins, geri það að verkum að sóknaraðili þekki til fjárhagsstöðu A eða að þau hafi slík áhrif á skyldur varnaraðila skv. samkomulaginu til að framkvæma greiðslumat eða á sanngirnismat á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga að það ráði úrslitum, sbr. úrskud úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 9/2013 og 50/2013.

Ekki verður séð að málsatvik hér séu sambærileg dómi Hæstaréttar í máli nr. 116/2010 þar sem fyrir lá sérstök yfirlýsing ábyrgðarmanns um að hann hefði gengist í ábyrgðina þótt skuldari hefði ekki staðist greiðslumat. Ekki verður heldur fallist á með varnaraðila að dómur Hæstaréttar í máli nr. 343/2012 hafi fordæmisgildi í máli þessu, þar sem fyrir lá jákvæð niðurstaða greiðslumats og í skýrslu stefnanda málsins fyrir dómnum kom fram að það hefði engu breytt þótt henni hefði verið kynnt efni umrædds greiðslumats áður en hún skrifaði undir skuldabréfið. Þá verður ekki fallist á vísan varnaraðila til dóms Hæstaréttar í máli nr. 16/2007, enda var þar um að ræða breytingu á formi skuldbindingar þar sem ábyrgðarmaður hafði áður verið víxilskuldari.

Ekki verður fallist á vísan varnaraðila til dóms Hæstaréttar í máli nr. 3/2003 enda skorti veðsala þess máls hæfi til að gera sér grein fyrir einhliða skuldbindingu sem hann undirgekkst með nafnritun á veðskuldabréf.

Við mat á því hvort víkja beri sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila til hliðar með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga ber að líta til þess að samkvæmt framansögðu hafði varnaraðili skuldbundið sig til að lána

ekki út peninga til einstaklinga gegn veðsetningum og ábyrgðum 3. manns nema að uppfylltum ákveðnum skilyrðum. Þessum meginreglum var ætlað að tryggja að ekki væri farið offari gegn neytendum í því að velta ábyrgðum af lánveitingum af fjármálafyrirtækjum á ábyrgðarmenn. Varnaraðili kaus að virða þessar skuldbindingar að vettugi, við útgáfu umrædds skuldabréfs. Skerti varnaraðili því mjög möguleika sóknaraðila á því að gera sér grein fyrir áhættunni sem hann tókst á hendur með því að gangast í ábyrgð fyrir A.

Í ljósi alls framangreinds verður að telja að ósanngjarnt væri að varnaraðili gæti byggt rétt á umræddri sjálfskuldarábyrgð, sem fengin var án þess að hann stæði við skuldbindingar sínar um hvernig afla skyldi slíkrar sjálfskuldarábyrgðar. Telst því rétt að ógilda sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila samkvæmt skuldabréfi nr. X, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um sammingsgerð, umboð og ógilda löggerninga, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 99/2012 og 50/2013.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila, M, á skuldabréfi nr. X, útgefnu af A til FF, er ógild.

Reykjavík, 7. febrúar 2014.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Unnur Erla Jónsdóttir